

התפתחות התיאום ההורי

השוואת המודל בין ארה"ב לישראל

סוזאן בויאן LMFT

[The Cooperative Parenting Institute-Atlanta, Georgia](http://www.cooparenting.com)

(תרגום: עידית הוניגמן)

היסטורית, אנשי המקצוע בתחום יחסים בין אישיים ומטפלים משפחתיים חיפשו מודל שיענה על הצרכים ההרסניים של משפחות החוות פרידה או גירושים בקונפליקט גבוה. בערך 30%-20% של ההורים המתגרשים מפגינים התנהגויות בקונפליקט גבוה, מייצרים מתחים לילדים, למשפחות וכן לבתי המשפט. למרבה הצער, הורים בקונפליקט גבוה גורמים להתעללות נפשית בילדיהם החפים מפשע תוך כדי התשת בתי המשפט והשירותים לבריאות הנפש.

תפקיד **המתאם ההורי** נוצר בסוף שנות ה-90 של המאה ה-20 בארה"ב, ע"מ להציע למשפחות בקונפליקט גבוה שירות ייחודי שיש בו פוטנציאל לשיפור התפקוד ההורי. כתוצאה מכך, רשויות השיפוט בארה"ב, קנדה ואירופה הוסיפו את **התיאום ההורי** לרשימת השירותים למשפחות בקונפליקט גבוה. "תיאום הורי סיפק שיפור בניהול המשבר בקונפליקט גבוה למשפחות פרודות, ע"י מיקוד התוצאות בבריאות הנפשית של הילדים" (בויאן וטרמיני, 2005)

מה זה מתאם הורי?

למרות שההגדרות משתנות בהתאם לרשויות השיפוטיות השונות, מקובל שהתיאום ההורי הינו תהליך שאינו חסוי, כאשר הילד במרכז ומיועד להורים בתהליך גירושים הרווי קונפליקטים. באמצעות עבודה ישירה עם שני ההורים לשיפור היחסים ביניהם, **המתאם ההורי** יכול לעזור לילד. תיאום הורי הוא מודל מורכב, המשלב רכיבים פסיכולוגיים ומשפטיים. המודל מיועד ליישוב סכסוכים להורים בקונפליקט גבוה. "...לאלה שגישור אינו מתאים בגלל הרמה הגבוהה של הסכסוך ביניהם או עברו התעללות במסגרת היחסים" (באריס 2001, עמ' 220)

בארה"ב **המתאם הורי** מחנך, מגשר ומנהל את המקרה, תוך כדי בקרה על התקדמות התהליך ההורי – על מנת להבטיח הסכם בין ההורים, **המתאמים ההוריים** בארה"ב בדרך כלל מקבלים את הסמכות לקבל החלטות דחופות אשר ההורים לא מסוגלים לקבל בעצמם. יותר מכך, באישור מקדים של הצדדים ו/או של בית המשפט, **המתאם הורי** יכול לקבל החלטות זמניות, בתוך המסגרת של החלטות בית המשפט או הסדרי הראיה, לעזור להורים בקונפליקט גבוה אשר מפגינים אי יכולת או אי רצון לקבל החלטות הוריות בעצמם.

השירות הייחודי של **התיאום ההורי** יכול להתרחש תוך כדי תהליך הגירושים או שנים אחרי מתן החלטת בית משפט. בישראל, תהליך ה**תיאום הורי** מתרחש רק אחרי סיום הטיפול של פקידת הסעד. המצב שבו תהליך ה**תיאום הורי** אינו חסוי, מאפשר לבעלי המקצוע להיות יותר אקטיביים בכל הקשור לבקרה על התנהגות ההורים באמצעות דוחות, מזכרים, תסקירים ועדות בבית המשפט כשנדרש.

כיוון שפקידת הסעד אחראית על הבקרה על התקדמות המשפחות, המתאם הורי בישראל לא צריך לבצע בקרה וכן אינו נדרש לדווח לבית המשפט. בישראל, תוכן המפגשים עם ההורים נותר חסוי, בעוד עצם קיום המפגשים אינו מחויב להישאר חסוי.

מודל המתאם הורי בארה"ב כולל את תחומי האחריות הבאים:

- חינוך ההורים על השפעת ההתנהגויות שלהם על הילדים
- חינוך ההורים לכישורי תקשורת יעילה ותיעול כעסים.
- גישור בנושאים הוריים
- תיווך בין ההורים ליצירת תוכנית הורית משותפת או ביצוע התאמות להקטנת מאבקים במשפחות לאחר גירושים.
- פיקוח על ההתנהגות והגישה ההורית, דיווח לבית המשפט ומתן עדות כשנדרש. (בישראל חלק זה אינו קיים – בתחום האחריות של פקידת הסעד)

המטרות של תיאום הורי כוללות:

1. הגנה על הילדים מפני המאבק בין ההורים, קונפליקט הנאמנויות ומתחים מיותרים.
2. הבטחת קיום החלטות בית המשפט והסדרי הראיה
3. לאפשר לילד לאהוב את שני ההורים
4. הורדת המתחים של הילד.
5. שיפור היחסים בין ההורים
6. הגדלת שיתוף הפעולה והכבוד בין ההורים
7. לימוד ההורים כישורי תקשורת יעילה.
8. גישור (לפני גירושים) או הבהרה של התוכניות ההוריות (אחרי גירושים)
9. הורדת היקף התביעות המשפטיות העתידיות.
10. חיזוק המעורבות של שני ההורים בחיי הילד.
11. שיתוף פעולה עם גורמי מקצוע המעורבים בטיפול במשפחה.
12. המלצה על שירותים נוספים למשפחה, כמו יעוץ, הדרכה הורית, טיפול לילדים.

בארה"ב וקנדה נכללות עוד 3 מטרות בתהליך התיאום הורי, אשר בישראל אינן נכללות במסגרת התיאום הורי, כיוון שהן חלק מאחריות פקידת הסעד:

13. פיקוח ובקרה על ההתנהגות ההורית וקיום החלטות בית המשפט
14. דיווח אי ביצוע החלטות בית המשפט.
15. כמוצא אחרון - מתן עדות ע"מ לעזור לבית המשפט

הסמכות של המתאם הורי

נהוג, שהחלטות בית משפט, אם לא התקנות, מגדירים את התחום והרמה של הסמכות לקבלת החלטות הניתנת ל**מתאם הורי**. בדרך כלל, ל**מתאם הורי** ניתנת סמכות מאד מוגבלת דרך החלטות בית משפט או הסדרים, לביצוע התאמות פשוטות וזמניות. החלטות אלה מתבצעות כחלק מההזדמנות להקטין לחצים על הילדים. דוגמה יכולה להיות החלפה של נקודת המפגש או זמן הפגישה למספר שבועות. בסופו של דבר, זכויות הסדרי ראייה אינם ניתנים לשינוי בשום דרך. עד ששני ההורים יסכימו על שינויים אחרי תקופת נסיון, זה חוזר לתוכנית המקורית כפי שקבע בית המשפט.

למרות שההמלצות הן חלק מהתהליך, ההורים יכולים לבחור אם הם מקבלים את ההמלצות של **המתאם הורי**.

המתאם ההורי יכול לספק פתרונות על בסיס זמני, כאשר ההורים אינם יכולים לפתור נושא שחייב להיפתר מיידי. לדוגמה, כאשר החלטות בית המשפט אינן כוללות תקופת החגים והחג בעוד מספר שבועות. שלא כמו מעריך משמורת, **המתאם הורי** אינו נותן המלצות למשמורת. הרבה מהסמכות של **המתאם הורי** מגיעה מהעובדה שהתהליך אינו חסוי – מה שמאפשר להם להגיש לבית המשפט ולהגיע להעיד שמתבקשים ע"י בית המשפט. בסופו של דבר **המתאם ההורי** יכול לדווח על איך הילד מתפקד, איך בני הזוג מתנהלים כהורים שותפים ואיך ההתנהגות שלהם משפיעה על ילדיהם.

בישראל, **המתאם הורי** מיישם תהליך דומה, אבל אין סמכויות רשמיות הניתנות ע"י בית המשפט.

מי ההורים שמתאימים לתהליך תיאום הורי?

ההורים המתאימים ביותר לתהליך ה**תיאום הורי** הינם אלה עם דרגה גבוהה של הקונפליקט ביניהם, חוסר יכולת מתמשך לתקשר בנושא גידול הילדים, מלאים בטענות האחד כנגד השני, מגישים תביעות תכופות לבית המשפט או מפעילים את המשטרה ואת השירותים הסוציאליים ללא צורך. ה**תיאום הורי** מתאים להורים נוקשים וחסרי אמון בبن הזוג, אלה עם חוסר יציבות נפשית, בעלי הפרעות אישיות או כאלה הזקוקים לליווי של אנשי מקצוע.

למשפחות בהן יש אלימות מתמשכת - ה**תיאום הורי** אינו מתאים.

התועלת לבית המשפט

בארה"ב, ה**תיאום ההורי** מביא תועלת לבית המשפט באמצעות מתן ראייה אמיתית ומרעננת של התנהגות ההורים האמיתית מחוץ לכתלי בית המשפט. שלא כמו כל שרות מקצועי אחר העובד עם בתי המשפט, ל**מתאם הורי** יש הזדמנות ייחודית "לראות" את תפקוד שני ההורים יחד דרך המפגשים המשותפים.

בישראל, לפקידת הסעד יש את האחריות לכך ולא ל**מתאם הורי**.

במקרים מסוימים נדרש **המתאם הורי** לסייע לבית המשפט בנושא הערכת משמורת והסדרי ראייה.

במצב האידיאלי, **המתאם הורי** עוזר להורים להימנע ממעורבות בית המשפט בפתרון הסכסוך.

מינוי מתאם הורי

מינוי **מתאם הורי** מתבצע או ע"י החלטת בית משפט או כחלק מהחלטת הצדדים. כאשר אין החלטת בית משפט, שני הצדדים צריכים להסכים לתהליך באמצעות חתימה על מינוי וקבלה של **המתאם הורי**. בארה"ב קרוב ל 9 מדינות קבעו תקנות למינוי **מתאם הורי** ע"י בית המשפט. במדינות נוספות הקימו קבוצות שהן "כח משימה", או קבעו כללים לאפשר לבית המשפט למנות **מתאם הורי**. מרבית המינויים של **המתאמים ההוריים** בארה"ב נעשית עפ"י החלטת והסכמת ההורים. יותר מכך, קנדה, הונג קונג, דרום קוריא, ספרד וישראל, כמו גם מדינות אחרות, מנצלות את תהליך ה**תיאום הורי** כשירות הניתן למשפחות עם קונפליקט גבוה.

הדרכת מתאמים הוריים

במרבית הרשויות, **מתאמים הוריים** מגיעים מתחום בריאות הנפש, תחום גישור או עורכי דין בתחום משפחה עם מינימום 20 שעות התמחות ב**תיאום הורי**, בכדי להכשיר אותם לעבודה ניטרלית ולהבטיח גישה הורית מתאימה ויכולת להגן על הילדים ממתחים מיותרים.

קורס התמחות כולל:

1. פסיכופתולוגיה למבוגרים
2. התפתחות הילד
3. בעיות ילדים בגירויים
4. התמודדות עם גירויים
5. מינוחים משפטיים בסיסיים ותהליך הגירויים מבחינה משפטית
6. תאוריית מערכות משפחתיות
7. אלימות במשפחה
8. הדרכת גישור ופתרון סכסוכים

הדרישות לנושאים בהדרכה ע"מ להכשיר **מתאם הורי** שונות בין רשות לרשות. בארה"ב מרבית הרשויות דורשות בנוסף 40 שעות הדרכה בגישור משפחתי בנוסף לקורס ה**תיאום הורי**.

בגלל השילוב בין פקידת הסעד וה**מתאם הורי**, פותח בישראל מודל התערבות המאפשר חסיון של תהליך ה**תיאום הורי**. שלא כמו מספר מדינות בארה"ב המנסות להגן על **מתאמים הוריים** באמצעות בקשה מיוחדת לשמור על חסיון התהליך, המודל הישראלי מציג מודל יצירתי המאפשר לתת שירות חסוי, כאשר את הפיקוח ומתן עדות בבית משפט במידת הצורך מבצעת פקידת הסעד. כמו בהרבה מערכות אחרות, גם בישראל עשוי השימוש ב**תיאום הורי** לגדול, תוך קביעה מה יעבוד בצורה הטובה ביותר במערכת המשפטית המקומית.

זהו תהליך מתפתח בכל המדינות ואנחנו צריכים ללמוד האחד מהשני ע"מ להציע את האמצעי היעיל ביותר למתן שירות ותשומת לב למשפחות בקונפליקט גבוה.

מחקרים מלמדים שהקונפליקט בין ההורים בגירויים הינו הסיבה המרכזית לחוסר התאמה של ילדים לאחר גירויים.

בארה"ב בלבד, יותר ממיליון ילדים מושפעים מגירויי ההורים בכל שנה, כאשר 60% מדווחים על תחושת דחייה כתוצאה מכך. בסופו של דבר, הורים לאחר תהליך גירויים, גם מאלה בקונפליקט גבוה, חייבים להמשיך לתקשר עם בן הזוג הקודם - למען הילדים. הרבה מהמשפחות האלה לא יודעות איך לתקשר בצורה יעילה, או מאיזו שהיא סיבה אינם רוצים לעשות זאת. כיוון שיחסים בין ההורים הינם כה חיוניים לבריאות הנפשית ולהתאמה הכללית של הילדים בכל מקום, השימוש ב**תיאום הורי** הינו הדרך היחידה להבטיח לילדים ילדות יציבה. כאשר הכל נאמר ונעשה, **תיאום הורי** הוא כולו עידוד לילדים בתהליך מאד פעיל, והפניית גב לילדים תביא להזנחתם.

כאשר ילדים מרגישים חופשיים לאהוב את שני ההורים – הם מקבלים מתנה אדירה.

References

Baris, M.A., Coatis, C.A., Duvall, B.B., Garrity, C.B., Johnston, E.T., & LaCrosse, E.R. (2001). *Working with high-conflict families of divorce*. Northvale, NJ: Jason Aronson.

Boyan, & Termini, (2004). *The Psychotherapist as Parent Coordinator in High-Conflict Divorce: Strategies and Techniques*. New York: Taylor Publishers

Boyan & Termini, (1997), *Cooperative Parenting and Divorce: A Parent Guide to Effective Co-Parenting*, Active Parenting Publishers

Boyan & Termini, (May-June 2006), *The Marriage and Family Therapist as Parent Coordinator*, Association of Marriage and Family Therapists, Family Therapy Magazine

- www.parentingcoordinationcentral.com
- www.cooperativeparenting.com